

Я. Р. Дашкевич

МАТЕРІАЛИ І. О. ЛЕВИЦЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА

Багаті традиції української біографічної літератури, які в середньовіччі проявилися в дуже поширених гагіографічних та патерикальних творах, істотно змінилися і збагатилися протягом ХІХ ст. Критичне дослідження історичних джерел стало основою для створення жанру наукової біографії. Принцип алфавітного розміщення матеріалу, вживаний в широко розповсюджених енциклопедичних словниках, поступово відсунув на задній план всі інші — неалфавітні — способи впорядкування біографій. На основі поєднання цих двох принципів виникли наукові біографічні словники.

Несприятливі умови, в яких опинилася українська наука в ХІХ ст., негативно відбилися і на розвитку такої важливої галузі довідкової літератури, як біографічні словники. Незважаючи на це, уже в першій половині ХІХ ст. в різних місцях України робляться спроби впорядкувати, опрацювати та опублікувати збірки біографічних матеріалів, в яких вміщувалися здебільшого життєписи громадських та культурних діячів окремих українських земель. Проте друкування біографічних матеріалів, майже як правило, уривалося після публікації кількох біографій, а часто не доходило навіть до реалізації наукового наміру друком.

Спроби публікації біографічних матеріалів робили в 20-х роках К. І. Кеппен (для Харківщини), в 50-х роках Г. Н. Геннаді (для Східної України), в 60-х роках П. І. Бодянський (для Полтавщини). Найперспективнішим виявилось опрацювання біографій осіб, зв'язаних з історією окремих вищих учбових закладів України — Київського та Львівського університетів, Ніжинського ліцею. Збірки біографій професорів та викладачів цих учбових закладів були опрацьовані на відповідному науко-

вому рівні. Досі вони є, в багатьох випадках, незамінним довідковим джерелом¹.

Автори і упорядники згаданих біографічних словників чи матеріалів до них ставили перед собою звичайно обмежену мету—опрацювати, як максимум, кількадесят біографічних нарисів. Далеко за ці межі виходили плани видатного українського бібліографа Івана Омеляновича Левицького (1850—1913), який у 80—90-х роках ХІХ ст. не лише опрацював prospect капітального шеститомного біографічного словника обсягом 420 друкованих аркушів (мав охоплювати близько 2000 біографій західноукраїнських діячів), але й доклав чимало зусиль для практичного здійснення свого наміру. З незалежних від вченого причин світ побачила лише невелика частина словника. Та, на щастя, збереглися до нашого часу зібрані ним джерельні матеріали про понад 3500 осіб—матеріали, цінність яких для наукових досліджень дуже велика.

Значні досягнення української радянської науки в галузі опрацювання довідкової літератури (згадати хоча б сімнадцяти томну «Українську радянську енциклопедію», п'ятитомний біобібліографічний словник «Українські письменники») є надійною гарантією того, що цей напрям наукових досліджень розвиватиметься й далі. Виникає потреба розшукувати та якнайкраще і якнайповніше використовувати матеріали такого типу, які уже збиралися в минулому, але в свій час не публікувалися. Серед них не останнє місце посідають матеріали, зібрані І. О. Левицьким.

Відомості про біографічний словник І. О. Левицького в останній час проникали в наукову літературу². Але через те, що в них увага читача фіксувалася на невеликій надрукованій частині словника, вони не викликали особливого зацікавлення наукової громадськості. Можливо, причина цього криється також у тому, що історики української бібліографії (М. Гуменюк, І. Корнейчик) називали працю Левицького «біобібліографічним словником», тоді коли її жанр можна визначити лише як «біографічний словник»³. У зв'язку з тим, що матеріали Ле-

¹ Анотований огляд основних біографічних та біобібліографічних словників, зв'язаних з Україною (не без прогалин), дав І. М. Кауфман у своїй праці «Русские биографические и библиографические словари» (М., 1955, стор. 545—550). Характеристику найважливіших праць з біографічної лексикографії, в тій чи іншій мірі зв'язаних з бібліографією, дав І. І. Корнейчик у своїх лекціях «Розвиток бібліографії на Україні» (вип. 1—5. Х., 1961) та «Краеведческая библиография на Украине» (Х., 1964).

² Див., наприклад: М. П. Гуменюк. Левицкий — выдающийся украинский библиограф ХІХ ст.—Зб. «Советская библиография», вип. 41. М., 1955, стор. 51—55; І. І. Корнейчик. Розвиток бібліографії..., вип. 4, стор. 13.

³ Хоча б тому, що в словнику подаються життєписи осіб, які ніколи нічого не друкували. Отже, про будь-яку бібліографію їх творів не може бути й мови.

вицького мають і зараз велику наукову цінність, слід докладніше спинитися на історії запланованого видання та на характеристиці зібраних для нього матеріалів.

Ідея укладання великого біографічного словника західноукраїнських діячів виникла у І. О. Левицького в процесі підготовки перших випусків його фундаментальної праці «Галицько-руська бібліографія XIX ст.». Усвідомлюючи, що підготовка словника триватиме довгі роки (тим більше, що майже весь вільний час скромного службовця страхових агентств, яким був Левицький, йшов на бібліографічні дослідження), він накреслив три основні шляхи збору матеріалів. На першому плані було розшукування даних шляхом перегляду різних друкованих, переважно західноукраїнських, видань 1772—1900 рр., які переходили через його руки в процесі бібліографічної роботи. Крім цього, він розраховував на допомогу широкої сітки кореспондентів, своїх друзів і прихильників, а також тих осіб, біографії яких він думав подати в словнику. Відомості, зібрані таким чином, повинні були доповнюватись даними, почерпнутими не лише в державних архівах, а й в архівах громадських організацій, товариств і навіть в особистих архівах окремих діячів.

У 1887 р. Левицький надрукував і надіслав короткий лист-відозву⁴ до осіб, яких вважав видатними діячами в різних галузях суспільно-політичного і культурного життя Галичини, Буковини, Закарпаття. В листі він виклав мету своєї праці і просив надсилати відомості згідно з доданим питальником, що складався з 14 пунктів. Анкета найкраще визначає коло питань, на яких дослідник хотів будувати окремі біографічні нариси. Крім звичайних, шаблонних у такому випадку запитань про дату і місце народження, освіту, напрям діяльності, друковані праці, були ще й такі⁵: «Чи у вищих школах не слухали ви лекцій одного з славніших педагогів і якого саме? Чи крім творів рідною мовою друкували Ви може твори свого пера також іншими мовами? (Треба тут навести заголовок творів в оригіналі або, якщо це були газетні й журнальні статті, заголовки відповідних газет і журналів⁶). Чи друкували Ви твори і статті під своїм повним іменем або під псевдонімами і криптонімами? (Треба тут навести псевдоніми і криптоніми, а також заголовки газет і журналів, у яких згадані статті друкувалися під відповідними псевдонімами і криптонімами). Які ще Ваші твори є в рукописах?»

⁴ Див. І. О. Левицький. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900, т. I. Львів, 1909, стор. 46.

⁵ У 80—90-х роках Левицький ще стояв на позиціях галицького «моськовільства» і писав штучно створеною мовою, т. зв. «язичієм». Тут і далі цитати з текстів, писаних «язичієм», даються в перекладі на сучасну українську мову (з збереженням синтаксису оригіналу), з вказівкою на переклад у примітці.

⁶ Пояснення в круглих дужках дано в анкеті.

Скільки листів і анкет розіслав Левицький у перші роки (1887—1889) збору матеріалів — невідомо. Наслідки роботи цього часу виявилися досить невтішними — відповідей прийшло не більше тридцяти. Ім'я бібліографа було тоді ще мало відомим, і, мабуть, чимало осіб навіть не відповіло на його листи. Та це не відштовхнуло дослідника. Хоч він і поринув з головою у написання та видання «Галицько-руської бібліографії XIX ст.», але все ж не забував і про збір біографічного матеріалу, що потрапляв до його рук в процесі бібліографічної роботи.

У 1895 р. Левицький закінчив видання другого тома своєї фундаментальної бібліографії. Наукова критика високо оцінила її рівень і поставила українського бібліографа в один ряд з іншими видатними європейськими бібліографами того часу. Учений повернувся до свого давнього задуму. Вже у 1895 р. він за допомогою І. Франка, який завжди високо цінив наукову скрупульозність Левицького, надрукував у львівському журналі «Жите і слово», в рубриці «Матеріали і уваги до історії австроруського відродження», перші дві біографії⁷.

Журналіст О. А. Мончаловський популяризував ідею Левицького, що тепер вилася в цілком конкретний план багатотомного біографічного словника «Прикарпатська Русь в XIX столітті в життєписах і портретах її діячів», на сторінках іншого львівського журналу — «Бесіда»⁸. На словник було оголошено передплату. Автор думав видавати його, суворо дотримуючись періодичності: протягом кожних двох місяців — один випуск словника з семи друкованих аркушів. Десять таких випусків мали становити том.

І. О. Левицький з великою наполегливістю й інтенсивністю продовжував збирати матеріал. У 1896—1897 рр., як відповідь на розіслані знову листи і анкети, а також як відгук на статтю в «Бесіді» він одержав понад 100 автобіографій і десятки листів від своїх прихильників і ентузіастів справи з відомостями про різних осіб.

Скрупульозність і надмірна педантичність, намагання встановити якнайбільше біографічних деталей, часто цілком другорядних, виявилися чи не основною причиною того, що вихід у світ першого випуску затягувався. Один з приятелів Левицького, український філософ і філолог К. М. Ганкевич, писав йому в 1897 р.: «А тепер раджу Вам щиро і усердно віддавати вже скрипт⁹ до друку... Педантичність і стислість наукова має та-

⁷ І. Левицький. Модест Гринецький.— «Жите і Слово», 1895, т. 3, кн. 2, стор. 313—315; його ж, Григорій Таркович.— «Жите і слово», 1895, т. 3, кн. 3, стор. 465—466.

⁸ [О. А. Мончаловський]. Прикарпатська Русь в XIX ст.— «Бесіда», Львів, 1896, № 2-3, стор. 27—28.

⁹ Рукопис.

кож свої границі! Послухайте мене! Раджу Вам щиро! Ви самі через зволікання більше стратите, як через опущення евентуальне 2—3 підрядних дрібниць, котрі в Вашій скрупулятності підносите до значення засадничого, наукового»¹⁰.

У листопаді 1898 р. коштом автора вийшов нарешті в світ перший випуск першого тома словника з довгим заголовком «Прикарпатська Русь в XIX-м віці в біографіях і портретах єї діятелей з увзглядненням замічательних людей, котрих 1772 р. застав при житні», складеного, як відзначав Левицький в підзаголовку, «на підставі автобіографічних записок і архівально-бібліотечних матеріалів».

«Слово від автора», надруковане в цьому випуску, не лише прекрасно розкриває зміст і характер видання, але й свідчить про глибоко патріотичні та демократичні тенденції її автора. Бажаючи дати в словнику біографії близько двох тисяч народних діячів Галичини, Буковини, Закарпаття, Левицький не обмежував свою працю одними лише письменниками «з більш відомими іменами і широкою популярністю або за своєю офіційністю славних у нас людей», а хотів написати про «взагалі всіх на австрійській Русі видатних трудівників, що в якому-небудь напрямі нашого культурного життя поклали свої лепти на жертovníку народного прогресу».

Прямою відповіддю тим буржуазним шовіністичним ідеологам, які заперечували будь-які досягнення українського народу в галузі суспільного і культурного життя, звучать слова І. О. Левицького про те, що в словнику він друкуватиме біографії людей, які стали «учасниками і подвижниками того силою неумолимих історичних фактів викликаного культурного руху, що нашому народові гарантує зайняти достойне місце не лише між численною родиною слов'янських племен, але також між іншими культурними народами»¹¹. Свої думки він підтверджував численними іменами тих людей, громадська і культурна діяльність яких в XIX ст. принесла їм визнання і широку популярність поза межами України (наприклад, іменами М. Балудянского, І. Пулюя, І. Горбачевського, М. Черепашинського, О. Мишуги, С. Крушельницької).

Науковий підхід до явищ суспільного життя і одночасно виразний демократизм автора словника засвідчують ті тематичні рамки, які він встановив для свого твору. Він вирішив вміщати в ньому біографії не тільки політичної (світської чи церковної) верхівки, але також життєписи діячів культури, незалежно від того, яке місце на шаблі суспільної драбини вони

¹⁰ Львівська державна наукова бібліотека, відділ рукописів, фонд Наукового товариства ім. Шевченка (далі ЛДНБ, ф. НТШ), № 493, т. 25, фасц. 36, арк. 8 (лист від 7 березня 1897 р.).

¹¹ І. Левицький. Слово від автора.— «Прикарпатська Русь в XIX в.», т. I, вип. I. Львів, 1898, стор. 2—3 обкладинки.

займали (отже, професорів вищих учбових закладів, видатних вчителів середніх і народних шкіл, письменників і журналістів, композиторів, художників та інших митців). Левицький не боявся заявити, що він опрацьовуватиме також біографії визначних ремісників та звичайних, простих «людей з-під курної стріхи»¹².

У січні 1899 р. І. О. Левицький тяжко захворів. Хвороба перешкодила йому перетворити «Прикарпатську Русь» у періодичне видання. Наступний випуск словника вийшов у світ лише в грудні 1899 р. Дальші приступи хвороби — і нові запізнення з виданням: друкування третього випуску закінчилося тільки в лютому 1901 р., четвертого — у вересні 1901 р.

У перших чотирьох випусках словника Левицький опублікував ряд «великих» біографій (у вигляді значних за обсягом енциклопедичних статей) галицьких, закарпатських і буковинських діячів з прізвищем на літеру «А» та частково літеру «Б». Крім цього, в підрядкових примітках він вмістив кілька «малих» біографій осіб, зв'язаних в тій чи іншій мірі з громадським і культурним рухом на західноукраїнських землях. З «великих» біографій дотепер значну цінність зберегли життєписи політичного і церковного діяча, професора Львівського університету А. Я. Ангеловича, композитора Д. А. Андрейка, художника-літографа А. М. Андрейчина, композитора П. І. Бажанського, першого закарпатського історика Й. Базиловича, економіста і політичного діяча, першого ректора Петербурзького університету М. О. Балудянського, історика і політичного діяча О. Г. Барвінського, публіциста і письменника В. Г. Барвінського. У підрядкових примітках були опубліковані біографії українського мовознавця (спеціаліста з угрофінських мов) А. М. Дешка та українського юриста і економіста, ректора Ніжинського ліцею В. Г. Кукольника (батька відомого російського письменника Н. В. Кукольника).

Українська критика зустріла видання словника в основному прихильно, підкреслила велику наукову цінність зібраного фактичного матеріалу, однак виступила проти зайвої деталізації та чудернацької, дуже індивідуальної мови автора (прикладом її може бути наведений вище оригінальний заголовок словника). «Само видання, зрештою, дуже пожиточне, — робив висновок анонімний рецензент на сторінках редакovanого І. Франком і В. Гнатюком «Літературно-наукового вісника», — і повинно якнайскоршим темпом поступати аби могло колись бути скінчене»¹³. З розгорнутою прихильною рецензією на словник висту-

¹² І. Левицький. Слово від автора. — «Прикарпатська Русь в XIX в.», т. I, вип. I, стор. 2 обкладинки.

¹³ «Літературно-науковий вісник», т. 9. Львів, 1900, стор. 152.

пив також І. Франко¹⁴. Він особливо підкреслив демократичні тенденції у світогляді його автора і те, що Левицькому вдалося виправити ряд помилок, допущених у деяких важливих історичних працях того часу (в дослідженнях А. С. Петрушевича, Л. Фінкеля). І. Франко захищав Левицького від злобних закидів критиків з протилежного, «москвофільського» табору¹⁵.

Справді, своїм словником І. О. Левицький остаточно підтвердив повільний, але неухильний відхід від своїх давніх «москвофільських» позицій. В 1909 р. він погодився очолити Бібліографічну комісію Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка у Львові, а останні томи своєї фундаментальної бібліографії випустив українською мовою під заголовком «Українська бібліографія Австро-Угорщини» (т. 1—3, Львів, 1909—1911).

Сторінкою 224 — незакінченою біографією В. Г. Барвінського — видання біографічного словника припинилося назавжди. Ми не знаємо безпосередніх причин цього. В розпорядженні Левицького були матеріали для дальших випусків (у п'ятому випуску згідно з опублікованою програмою передбачалося надрукувати, між іншим, біографії історика Є. І. Барвінського, іхтіолога М.-А. І. Барти, професора Львівського університету І. Бартошевського, народного різьбяря О. Бахмінського, актора і режисера О. Бачинського). Наукове товариство ім. Шевченка погоджувалося фінансувати видання. Найбільшою перешкодою виявилось, мабуть, дальше погіршення стану здоров'я вченого.

Як показує аналіз збережених рукописів, Левицький у 1902 р. припинив збір і опрацювання біографічних матеріалів. Останні роки життя він присвятив «Українській бібліографії Австро-Угорщини». Смерть (помер І. О. Левицький у Львові 30 січня 1913 р.) обірвала і це фундаментальне видання (передбачався ще один, четвертий, том, що залишився у незавершеному стані в рукописі і частково у вигляді коректурного відбитку першого аркуша¹⁶).

Особистий архів голови Бібліографічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка — в тому числі і матеріали біографічного словника — надходив до рукописного відділу бібліотеки товариства частинами. Зараз матеріали біографічного словника І. О. Левицького в повній цілості зберігаються в рукописному відділі Державної наукової бібліотеки у Львові.

Важко відшукати людину, яка відіграла б певну роль в ук-

¹⁴ «Записки Наукового товариства ім. Шевченка», т. 46. Львів, 1902, стор. 25—28 (бібліографія).

¹⁵ Один з лідерів цього табору Ю. А. Яворський дійшов до того, що закинув Левицькому безграмотність, сумбурність, закутковий патріотизм і т. п. (див. його рецензію в журн. «Научно-литературный сборник», т. 1. Львів, 1901, кн. 1, стор. 88—94).

¹⁶ ЛДНБ, ф. НТШ, № 885.

раїнському громадському, культурному, економічному житті Галичини, Буковини, Закарпаття кінця XVIII—XIX ст. і про яку більш або менш повні відомості не можна було б знайти в матеріалах Левицького. Акуратно впорядковані витяги з друкованих і архівних джерел, вирізки з української преси 40—90-х років XIX і початку XX ст., листи з біографічними відомостями від різних кореспондентів, автобіографії заповнюють 3596 великих течок-зошитів («фасцикулів», як називав їх Левицький). Крім писемних джерел, в них зібрано значний іконографічний матеріал. Основний принцип збору біографічних матеріалів — генетичний. Левицький підбирав матеріал про видатних діячів, які народилися на західноукраїнських землях, незалежно від того, де проходила їх дальша діяльність (тому є тут відомості також про людей, які емігрували на Захід — до Північної та Південної Америки, і на Схід — до Росії). Тут трапляються матеріали про східноукраїнських діячів, якщо своєю діяльністю вони були зв'язані з Західною Україною, а також матеріали про неукраїнців (поляків, чехів, австрійців, угорців), які мали відношення до політичного і культурного життя західноукраїнських земель.

Усі матеріали впорядковано за сучасним алфавітом. У деяких випадках відповідні дані треба шукати під псевдонімами — очевидно, справжні прізвища носіїв їх не були відомі Левицькому (наприклад, деякі дані про історика І. Кривецького є у фасцикулі «Королевський Ф.», про письменника О. Макового — у фасцикулі «Соколик», про письменницю і педагогічного діяча К. Малицьку — у фасцикулі «Лебедова Віра»). Треба враховувати й те, що відомості про осіб, більше відомих під псевдонімами, треба шукати під їх справжнім прізвищем (наприклад, матеріали про письменницю У. Кравченко зібрані у фасцикулі «Шнайдер-Німентовська Юлія»).

Для дослідження історії західноукраїнських земель у другій половині XIX ст., як відомо, найбагатшим і найрізноманітнішим джерелом є тогочасна преса. Левицький, очевидно, прекрасно усвідомлював це, тому основна маса зібраних ним матеріалів є вирізки і витяги з тогочасної преси, у першу чергу — з громадсько-політичних газет, а також з багатьох журналів.

Особливо скрупульозно колекціонував він некрологи, що друкувалися в періодичній пресі. Крім того, він використовував серійні видання типу календарів, збірники мемуарних і нарративних джерел. Витяги з друкованих джерел Левицький, як правило, робив буквально, без пропусків. Своїм бісерним почерком він заповнив сотні, якщо не тисячі сторінок зошитового формату.

Оскільки використання преси та інших друкованих джерел не могло дати багато фактичного матеріалу для 70—90-х років XVIII ст. і першої половини XIX ст., Левицький при дослі-

дженні цього періоду зайнявся вивченням тих архівних матеріалів, що збереглися в небагатьох українських (переважно церковних) установах того часу. «Він,—за характеристикою І. Франка,—повними пригорщами черпає з рукописних скарбів бібліотек (особливо капітульних) та архівів, з парохіальних записок і метрик, збирає записи і навіть усні традиції — все, що може послужити для його цілі. Він користується автобіографічними записками, приватними кореспонденціями або рукописними споминами, захованими досі у приватних руках»¹⁷.

Збережені серед матеріалів словника листи, адресовані Левицькому, дають можливість реконструювати сітку кореспондентів, якою він користувався протягом 1887—1902 рр. для збирання біографічних відомостей. У фасцикулах є понад 50 записок різних кореспондентів про інших осіб. На прохання Левицького філософ К. М. Ганкевич, наприклад, передав йому список буковинських діячів кінця XIX ст. Коломийський видавець і друкар М. І. Білоус надіслав ученому список осіб, про яких варто було б згадати у словнику, додавши до переліку 14 портретів. Художник Ю. Панькевич прислав Левицькому список галицьких малярів. Інший видатний художник К. М. Устиянович склав для нього список різьбярів, золотарів, малярів. До кореспондентів Левицького належав також І. Франко, що передав йому записку з копією напису на могильному камені відомого селянського діяча періоду революції 1848—1849 рр. Ю. Я. Андрусяка¹⁸.

Хоч автобіографії, записки на автобіографічні теми та автобіографічні листи посідають за кількістю відносно незначне місце серед матеріалів словника (165 автобіографій на 3596 фасцикулів), їх значення і цінність дуже великі. Автобіографічні документи, зміст яких здебільшого виходив поза накреслені анкетою Левицького рамки, перетворюючи життєпис у своєрідну сповідь, часто у записаний один-єдиний раз в житті його підсумок, у нагоду висловити своє життєве кредо, зберігають дотепер особливу неповторну експресивність, відбивають внутрішній, суб'єктивний світ їх автора, його погляди, переживання.

Треба думати, що більшість осіб, до яких звертався Левицький з проханням прислати відповідь на питальник, не відповіло. Дехто з видатних українських діячів (письменник О. Маковей, лікар-подорожник Я. Окуневський, журналіст М. Струсе-

¹⁷ «Записки Наукового товариства ім. Шевченка», т. 46. Львів, 1902, стор. 26 (бібліографія).

¹⁸ Автограф І. Франка зберігається в ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 2, фасц. 47, арк. 7. Для того щоб не перевантажувати підрядкові примітки посилаючими на течки та фасцикули словника, подаємо їх далі лише в тих випадках, коли наводяться цитати з тих матеріалів. В усіх інших випадках відповідні дані легко розшукати та перевірити в матеріалах самого словника, розміщених в алфавітному порядку.

вич) лише обіцяв послати біографічні відомості, але, на жаль, цього не зробив. Інші, із справжньої чи фальшивої скромності, відмовилися писати про себе. Видатний український вчений, лікар-офтальмолог, професор університету в Граці, автор багатьох досліджень Михайло Михайлович Борисикевич (нар. 1.III 1848 р.) відмовився писати про себе з таких причин: «Ваше жадання не задовільняю. Після свого переконання, не маю я заслуг жодних, бо, правду сказавши, не маю навіть певності, жеби-м всі мої обов'язки цілком докладно виповняв»¹⁹. Ще інші — цілком скептично поставилися до задуму і відверто заявили про це Левицькому. «Наші біографії,— писав художник і громадський діяч К. М. Устіянович,— будуть хіба свідчити отім, під якими обставинами, в яких взаєминах і в який спосіб виховується мірнота²⁰ і обломовщина, переоцінювання своїх ділечок²¹, тупе задоволення з себе і лень до серйозної праці. Людей [таких], як Франко, не було, а Гарасевичів, Зубрицьких — дуже мало»²². Незважаючи на таке різке засудження галицького суспільства, К. М. Устіянович не відмовився допомогти авторові словника.

Були також особи, які посилали дані про себе, але одночасно або через деякий час зверталися з проханням не включати їх біографії до словника. Так поступив громадський діяч, викладач гімназії в Чернівцях Северин Сильвестрович Білінкевич (нар. 1841 р.), літератор і громадський діяч серед північно-американських емігрантів Амвросій Опанасович Полянський (нар. 4.IV 1854 р.).

Кореспонденти Левицького по-різному підходили до написання автобіографій. Літератор, автор поетичних і драматичних творів, юрист за професією Володимир Іванович Лучаківський (нар. 19.III 1838 р.) заявив у листі, що «не почувачися до ніяких заслуг, ані не займаючи виднішого, яко русин, становиська²³, був довгий час в сумніві, чи маю пхатись між заслужених людей наших. В кінці звитяжила суета і от моя автобіографія»²⁴. Видатний український біохімік, пізніше академік АН УРСР, Іван Якович Горбачевський (нар. 15.V 1854 р.) погодився

¹⁹ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 16, фасц. 21, арк. 1 (лист від 28 січня 1896 р.). Всі дати в статті даються за новим стилем. На думку автора статті, публікація дат народження, а також повних імен та по батькові допоможе виправити неточності сучасної української наукової літератури, зокрема ті, що є в Українській радянській енциклопедії.

²⁰ Посередність.

²¹ Дрібних справ.

²² ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 83, фасц. 10, арк. 30.

²³ В. І. Лучаківський натякав на те, що в умовах національного гніту в Галичині він, як українець, не міг зайняти відповідного місця в суспільстві.

²⁴ ЛДНБ, ф. НТШ, № 439, т. 53, фасц. 241, арк. 3 (лист від 15 травня 1896 р.).

подати про себе лише формальні відомості: «Посилаю короткі дані біографічні зі списком моїх публікацій, в формі, як для лексиконів. О деталях я не пишу нічого. Раз — є мені неприємно писати щось про домо sua²⁵, а за друге — мало що маю добре в пам'яті, а остаточно мушу сказати, що нема так нічого, що могло би інтересувати загал»²⁶.

Деякі діячі підійшли до своїх автобіографій не без глибокої іронії чи навіть сарказму. Етнограф і журналіст Григорій Іванович Купчанко (нар. 8. VIII 1849 р.), відповідаючи на той пункт питальника, в якому говорилося про твори, що залишилися у рукописах, написав: «Безліч, але все дрантя»²⁷. Письменник і журналіст Володимир Федорович Луцик (нар. 2. IX 1857 р.) на питання анкети «Інші важливіші моменти з Вашого життя» відповів: «Служив у війську, до війни не дійшов, вигнали з «Миру»²⁸ за адрес Арістову, деколи випив, трохи амурних пригод — ось і все»²⁹.

Значення більшості автобіографій виходить за межі звичайного життєписного джерела. І в соціальному, і в часовому відношенні діапазон зібраних автобіографій дуже широкий. Автори автобіографій — представники різних класів і суспільних прошарків, сучасники подій багатьох десятиріч. Реалістичні, навіть натуралістичні, переважно дуже лаконічні описи тяжких буднів експлуатованого робітництва і селянства, трудової інтелекції часто втрачають свій індивідуальний акцент і не без підстав можуть вважатися типізованим віддзеркаленням тих умов, в яких у другій половині XIX ст. доводилося жити і боротися за краще майбутнє передовим представникам західноукраїнського суспільства, на жаль, багатьом потім забутих пізнішими дослідниками.

Спеціаліст-садовод, член Німецького помологічного товариства Василь Федорович Кропандра (нар. 4. III 1856 р.), опинившись в крайніх злиднях, «мусив піти до фабрики тютюнової за робітника денного. Хотяя есть при фабриці цвітовий огород та яринний директора, та хоть я в нім працюю яко огородник, але все то, можна сказати, — робітник фабричний. Та не раз лиш воду п'ю і водов жию, та не жию, але мучуся. Хоть широко і далеко мене люди знають, бо не лиш у нас, в Галичині, але в далеких заморських краях, маючи знакомих людей, з котрими я все кореспондую — в Росії, в Прусах, Америці ба навіть Япо-

²⁵ Про свої особисті справи.

²⁶ ЛДНБ, ф. НТШ, № 439, т. 27, фасц. 192, арк. 4 (лист від 29 березня 1896 р.).

²⁷ ЛДНБ, ф. НТШ, № 439, т. 47, фасц. 399, арк. 40 (анкета заповнена 21 березня 1889 р., переклад).

²⁸ «Мир» — москвофільський журнал, видавався у Львові.

²⁹ ЛДНБ, ф. НТШ, № 439, т. 53, фасц. 229, арк. 13 (анкета без дати, переклад).

нії і Бразилії»³⁰. Кінчаючи свою автобіографію, селянський діяч і народний поет з села Бутин Данило Федорович Мекелита (нар. 21.XII 1864 р.) так змальовував свій маєтковий стан і умови, в яких йому доводилося жити: «Єсьм властителем восьми моргів низького³¹ ґрунту (разом з сіножатями), пари коня, одної коровички, одного теляти, одної безроги, половини воза, плану на стодолу (котру дасть бог), двох соток долугу, котрий мені батько зіставив, двох неправосильних³² ще (задля зголошення рекурсу³³) вироків судових, т[о] є одного на 2 місяці арешту за вибори сеймові р. 1895, а другого на 3 місяці, котрий мені вїт Музика за свої урядовання³⁴ і старший брат Яким задля маєткових справ при сприяючих обставинах спільно подарували. Маю також попри сотки приятелів, кілька кіп явних і тайних, слабих і могучих ворогів»³⁵.

Не кращим, а в багатьох випадках ще гіршим було становище української трудової інтелігенції. «Злидні мого життя,— писав народний учитель за професією і публіцист за покликанням Василь Ратальський (нар. 13.VI 1868 р.),— нужда матеріальна знищили мене фізично. Я набавився слабості грудної і днесь нема уже енергії, нема того запалу [що колись], а навіть дійшло до того, що «сам не знаю, живу чи доживаю»³⁶.

Глибоким сумом віє від автобіографії, чи більше сповіді, талановитого поета і журналіста Сильвестра Гнатовича Яричевського (нар. 14.I 1871 р.), що такими словами описував роки університетського навчання у Львові: «Грошей не було. Прийшла пора голоду. І трапилося таке, що я цілими місяцями жив тільки кусочком хліба чи кавалочком булки на цілий день. Було і так, що перепостив я цілих чотири дні, не мавши [ні] кусочка хліба, ні ложки страви в роті. Обіцяли прийняти до редакції часопису «Діла», прийняли таки раз та по якимсь страшним причинам зараз таки відправили: мовляли, що нема чим оплачувати сотрудника. Причина того була відай тота, що я не подобався котромусь зі спілки редакційної. Жолудок був порожний, вибирав усі соки з тіла, мозок палив гарячкою, думка відлітала голову, слабнуло тіло»³⁷.

Долі В. Ратальського, С. Яричевського не були якимсь ви-

³⁰ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 45, фасц. 336, арк. 3 (лист від 14 липня 1896 р.).

³¹ Забагненого.

³² Неправомочних.

³³ Апеляції.

³⁴ Тут в розумінні — зловживання.

³⁵ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 56, фасц. 128, арк. 11 (лист від 14 липня 1896 р.).

³⁶ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 69, фасц. 19, арк. 3 (автобіографія, 29 липня 1896 р.).

³⁷ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 95, фасц. 49, арк. 13 (автобіографія, 1 травня 1896 р.).

нятковим, поодиноким явищем. Злидні, переслідування за прогресивні переконання, за вірність поневоленому народові — все це червоною ниткою переходить через автобіографії кращих представників західноукраїнської інтелігенції: «Я чоловік без претензій,— писав високообдарований письменник і актор Осип Степанович Шпитко (нар. 17.IV 1869 р.),— а що страшенно бідую, вічно проваджу війну на смерть і життя о кавалок хліба, то й не подивуете, що я не тямлю докладно ані років, ані чисел [газет], ані навіть заголовків деяких дрібніших творів. Я, пишучи їх, ані сподівався, що колись треба буде їх позбирати, бо хтось мною зацікавиться. То ж, будь ласка, вибачте, але коли Вам се доконечно потрібно, га, то пофатигуйтеся³⁸ самі, бо мої речі разом з бібліотечкою заарештовані за довг. Не маю при собі нічогосінько, а на пам'ять не знаю нічого... Життя моє — се пасмо страшної боротьби о ідеали і хліб, се пасмо вічних і безнастанних терпінь; кожне горнятко молока, котре я коли-небудь випив, платив я часткою власного життя, просто кров'ю, бо, як кажу, о кожний кусок хліба точив я формально війну»³⁹.

Атмосферу національної ворожнечі, яку, всупереч інтересам простого народу, розпалювали правлячі шляхетські кола Галичини і в якій доводилося жити і працювати, змальовує уривок з автобіографії громадського діяча, звичайного міщанина з подільського містечка Нараєва Федора Григоровича Макуха (нар. 17.II 1839 р.). Як член комісії для перепису населення в 1880 р., він активно виступав проти його фальсифікації і за це навіть був ув'язнений. Коли Ф. Г. Макух виступив проти зловживань, «комісар⁴⁰ сказав мені: «За двері!» А я взяв і пішов, а в дверях ему сказав, що я, паноньку, буду ся упоминав в горі за тое, бо несправедливо робите ...Комісар... таки нічого не зробив, бо всі русини вписалися по-руськи⁴¹, але не йно русини, але і латинники⁴² ...Хотя й п[ан] комісар викидав мене за двері, але я таки щодня йшов до комісії, бо я був виделегований до неї, і так був-ім обробив латинників, що навіть до свого пробоща⁴³ з ганьбою одзивалися... Кемплінський до пробоща каже: «Нам не треба Польщі, ми не підем за Нараїв на Круглу⁴⁴, нам Польщі не потреба!»⁴⁵

³⁸ Потурбуйтеся.

³⁹ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 92, фасц. 9, арк. 6, 9 (лист від 1 серпня 1901 р.).

⁴⁰ Керівник комісії для перепису населення.

⁴¹ Тут в значенні — як українці.

⁴² Тобто українці римсько-католицького обряду

⁴³ Ксьондза.

⁴⁴ Міщанин Кемплінський говорить про спробу польської шляхти в 1846 р. викликати повстання для відновлення польського королівства, що мало охоплювати також загарбані українські землі.

⁴⁵ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 54, фасц. 26, арк. 4 (лист, липень 1896 р.).

У 70—90-х роках Галичина і Буковина переживали період значної громадської активізації, поширення впливу, спершу лише таємних соціалістичних гуртків, організацій, боротьби між реакціонерами всіх мастей, що орієнтувалися на цесарську Австрію, польську шляхту чи інші антинародні сили, з одного боку, та революційно-демократичними угрупованнями — з іншого. Поширення соціалістичних і національно-визвольних ідей серед шкільної молоді у 80-х роках дуже образно змалював етнограф і громадський діяч, соратник І. Франка Володимир Юліанович Охримович (нар. 27.V 1870 р.)⁴⁶.

Діяльність українського студентства поза межами України в 70—80-х роках XIX ст. змалював у автобіографічному листі архітектор і громадський діяч Василь Степанович Нагірний (нар. 11.I 1848 р.), який здобув вищу освіту в політехнічному інституті в Цюріху⁴⁷.

Чимало авторів використовувало нагоду написати автобіографію для того, щоб викласти в ній свої погляди на суспільство, своє філософське, естетичне, наукове кредо. З цієї точки зору автобіографії, зібрані Левицьким, заслуговують виняткової уваги. Автор багатьох життєписів намагались у стислій, конденсованій формі подати основну мету свого життя, викласти ті ідеї і погляди, за які вони боролися, які втілювали у своїй громадській, науковій, мистецькій діяльності. Про це свідчать автобіографії художника Юліана Панькевича (нар. 1863 р.)⁴⁸ і згаданого вище філософа Климентія Миколайовича Ганкевича (нар. 2.IX 1842 р.).

Обмежений обсяг статті не дає змоги навіть поверхово розглянути найцінніші і найцікавіші автобіографії, зібрані Левицьким. З інформаційною метою слід, однак, подати хоча б перелік автобіографій тих вчених, письменників, митців, громадських і педагогічних діячів, які можна знайти серед матеріалів біографічного словника⁴⁹.

Всупереч буржуазно-шовіністичній історіографії, яка характеризує західноукраїнське суспільство XIX ст. як якийсь особливий «народ священиків і адвокатів», матеріали Левицького переконливо доводять, що, незважаючи на тяжкий соціальний і національний гніт, національну дискримінацію, з надр народу вийшов цілий ряд визначних діячів української науки і культури.

Серед матеріалів Левицького збереглися автобіографії видатного біохіміка і епідеміолога І. Я. Горбачевського, ботаніка

⁴⁶ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 63, фасц. 64 (автобіографія, липень 1897 р.).

⁴⁷ Там же, т. 59, фасц. 7, арк. 23 (лист від 9 червня 1888 р.).

⁴⁸ Там же, т. 25, фасц. 36, арк. 15, 16, 17 (автобіографічні записки не датовані).

⁴⁹ В тих випадках, коли окремі особи вже згадувалися вище, повні відомості про їх ім'я, по батькові, дату народження вдруге не повторюються.

і зоолога Івана Андрійовича Яхна (нар. 7.IV 1840 р.), мінералога Юліана Григоровича Медвецького (нар. 18.X 1845 р.), іхтіолога і агронома Маріана-Антоніа Івановича Барти (нар. 1.XII 1859 р.), метеоролога Юліана Гаврисевича (нар. 3.I 1855 р.). Є також життєписи агрономів-любителів і пропагандистів у агротехнічних знань Івана Онуфрійовича Городиського (нар. 24.VI 1838 р.), Корнила Петровича Сеника (нар. 3.I 1862 р.), помолога В. Ф. Кроподри, лікарів — популяризаторів медичних знань серед народу Володимира Івановича Антоневи́ча (нар. 16.XI 1851 р.) і Сильвестра Лаврентійовича Дрималика (нар. 1.I 1855 р.).

Бідніше представлені діячі фізико-математичних й технічних наук. Серед автобіографій, що відбивають діяльність спеціалістів з цих галузей знань, є матеріали видатного спеціаліста шляхово-будівельної справи і винахідника Михайла Михайловича Черепашинського (нар. 19.VII 1845 р.), математика Омеляна Йосиповича Дейницького (нар. 10.IV 1841 р.).

З філософів, крім К. М. Ганкевича, слід згадати філософа-ідеаліста католицького напрямку Богдана Івановича Пюрка (нар. 20.II 1847 р.), з юристів — доцента Загребського університету Михайла Васильовича Зобкова (нар. 19.XI 1867 р.), Костянтина Антоновича Левицького (нар. 18.XI 1859 р.), з економістів — товарознавця Аполона Антоновича Ничая (нар. 1.XII 1846 р.), кооператора і видавця Костя Федоровича Паньківського (нар. 15.IV 1855 р.), фінансиста Степана Івановича Федака (нар. 19.I 1861 р.).

Зберігся ряд автобіографій представників історичних наук: архівознавця Євгена Івановича Барвінського (нар. 3.I 1847 р.), істориків та публіцистів — Венедикта Михайловича Площанського (нар. 23.III 1834 р.), Пилипа Івановича Свистуна (нар. 14.XI 1844 р.), Олександра Григоровича Барвінського (нар. 8.VI 1847 р.), історика та церковного діяча Юліана Григоровича Пелеша (нар. 3.I 1843 р.), а також істориків «меншого рангу» — Омеляна Калитовського (нар. 13.III 1855 р.), Івана Григоровича Матієва (нар. 3.III 1859 р.), Юліана Михайловича Онишкевича (нар. 19.VIII 1831 р.), Миколи Івановича Антоневи́ча (нар. 25.XII 1840 р.). До останньої групи приєднується чимало любителів-краєзнавців, які працювали як в галузі місцевої історії, археології, географії, так і в галузі етнографії, публіцистики тощо. Варто згадати автобіографії таких осіб, як Іван Семенович Білінкевич (нар. 11.IV 1856 р.), Петро Степанович Білінський (нар. 19.I 1847 р.), Іван Григорович Волосянський (нар. 7.IX 1861 р.), Іван Васильович Гавришкевич (нар. 1.II 1827 р.), Роман Заклинський (докладніших даних немає), Онуфрій Федорович Лепкий (нар. 16.VI 1838 р.), Яків Миколаєвич (нар. 9.XII 1865 р.). Дуже плодovitими краєзнавцями були Ва-

силь Антонович Чернецький (нар. 7.I 1837 р.) і Михайло Гна-
тович Тиндюк (нар. 14.II 1854 р.).

У течках Левицького збереглися автобіографії ряду філоло-
гів: мовознавця-еллініста Пилипа Микитовича Дячана (нар.
25.X 1831 р.), славіста Омеляна Єронімовича Калужняцького
(нар. 11.I 1845 р.), літературознавця, пізніше академіка АН
УРСР Кирила Йосиповича Студинського (нар. 4.X 1868 р.).
Крім цього, в них є автобіографічні матеріали спеціалістів з
класичної філології Івана Івановича Браника (нар. 20.VIII
1832 р.), мовознавця і етнографа Йосипа Івановича Лозинско-
го (нар. 20.XII 1807 р.), мовознавця Степана Юрійовича Дуб-
равського (нар. 14.VIII 1829 р.), літературознавця і педагогіч-
ного діяча Іллі Федоровича Кокорудза (нар. 31.VII 1857 р.).

Етнографи-фольклористи представлені автобіографіями ви-
датного вченого Володимира Осиповича Шухевича (нар. 15.II
1849 р.), етнографа і письменника Людвика-Адольфа Симиго-
вича-Штауфе (нар. 28.V 1832 р.), фольклориста і громадського
діяча Мелітона Йосиповича Бучинського (нар. 24.II 1847 р.),
етнографа Данила Фомовича Лепкого (нар. 29.XII 1858 р.), ет-
нографа і журналіста Г. І. Купчанка, етнографа, публіциста і
громадського діяча В. Ю. Охримовича. Є також автобіографічні
матеріали звичайних збирачів усної народної творчості: вчите-
ля народної школи Андрія Івановича Болеховського (нар. 6.XII
1851 р.), сільського співака Івана Гебюка (нар. 15.X 1848 р.),
письменника Василя Михайловича Козарищука (нар. 26.II
1858 р.), громадського діяча Івана Івановича Озаркевича (нар.
1826 р.).

Найбагатшу за кількістю автобіографічних матеріалів групу
утворюють життєписи, складені письменниками, журналістами,
літераторами, публіцистами. Левицькому вдалося одержати ав-
тобіографії таких письменників, як Ізидор Іванович Воробкевич
(нар. 3.V 1836 р.), Іван Миколайович Гушалевиц (нар. 4.XII
1824 р.), Наталія Іванівна Озаркевич-Кобринська (нар. 8.VI
1855 р.), Євгенія Іванівна Ярошинська (нар. 18.X 1868 р.),
О. С. Шпитко, Андрій Паращак (нар. 6.XII 1877 р.), Тит Кор-
нилович Блонський (нар. 9.IV 1830 р.), Дмитро Вінчковський
(нар. 5.XI 1846 р.), Денис Єремійчук (докладніших відомостей
немає), В. Ф. Луцик, Ізидор Романович Пасічинський (нар.
14.II 1858 р.), Володимир Гнатович Хиляк (нар. 27.VII 1843 р.),
Василь Дмитрович Залозецький (нар. 7.II 1833 р.), В. І. Луча-
ківський, А. О. Полянський, Яків Іванович Невестюк (нар. 1.I
1868 р.), найстаріший в цей час літератор-поет ще дошашкеви-
чівської епохи і, до речі, найстаріший кореспондент Левицького
Антон Євстахійович Лужецький (нар. 1.II 1807 р.).

Дуже цікаві автобіографії народних поетів і публіцистів,
імена яких здебільшого залишаються невідомими для історії лі-

тератури, а твори поширюються у вигляді «народної словесності». Серед матеріалів словника збереглося п'ять автобіографій такого типу: Павла Думки (нар. 21.III 1854 р.), Д. Ф. Мекелити, Івана Мироновича Савчука (нар. 30.VI 1874 р.), Миколи Черногуза (21.III 1869 р.) та Івана Васильовича Мельничука (нар. 6.I 1863 р.).

Серед журналістів і публіцистів чимало редакторів західноукраїнських газет та журналів, наприклад: редактори газети «Селянин» Іван Осипович Білецький (нар. 20.VII 1868 р.) і Юрій Никифорович Савчук (нар. 31.III 1865 р.), редактор «Буковинських відомостей» Осип Осипович Крушинський (нар. 4.VIII 1866 р.), редактор «Друга» Степан Лабаш (нар. 8.I 1853 р.), редактор «Вісника Народного дому» Василь Григорович Лагола (нар. 5.V 1855 р.), редактор і видавець популярної молодіжної серії Юліан Михайлович Насальський (нар. 22.XI 1847 р.), редактор «Стріхи» С. Г. Яричевський. Тут є перекладачі літературних творів: з іноземних на українську — Сидір Єзерський (нар. в травні 1847 р.), з української та російської на угорську — Юрій К. Жаткович (докладніших даних немає). Слід згадати також таких публіцистів і літераторів, як Павло Ількович Банах (нар. 6.IV 1869 р.), Ізидор Антонович Бобикевич (нар. 16.II 1859 р.), Маркіан-Марко Гнатович Гринишин (нар. 2.XII 1848 р.), Іван Іванович Данилевич (нар. 26.V 1858 р.), Федір Іванович Досінчук (нар. 20.I 1848 р.), Григорій Степанович Зарицький (нар. 29.XI 1852 р.), Євстахій Антонович Лужецький (нар. 30.VII 1840 р.), Осип Андрійович Мончаловський (нар. 1858 р.), Іван Юрійович Сероїчковський (докладніших даних немає), Дем'ян Данилович Хом'як (нар. 14.XI 1855 р.), Юліан Андрійович Чучка (нар. 24.III 1855 р.), Амвросій Петрович Шанковський (нар. 22.XII 1832 р.), Тит Іванович Ревакович (нар. 6.IX 1855 р.).

Крім згаданих вище автобіографій художників Ю. Панькевича і К. М. Устіяновича, збереглися життєписи, написані літографами Андрієм Михайловичем Андрейчином (нар. 2.IX 1865 р.) і Антоном Павловичем Пилиховським (нар. 7.VI 1860 р.), організатором художнього народного промислу і громадським діячем Іларіоном Івановичем Герасимовичем (нар. 9.IV 1853 р.), архітектором В. С. Нагірним.

З композиторів, крім Порфирія Івановича Бажанського (нар. 24.II 1836 р.), прислали свої автобіографії Василь Федорович Барнич (нар. 14.II 1855 р.) та Іван Гаврилович Любович (нар. 10.IV 1828 р.). Є дві автобіографії сільських співаків, організаторів народних хорів — Івана Діонисовича Майби (нар. 17.VI 1857 р.) та Гната Івановича Полотнюка (нар. 29.XII 1856 р.). З акторів і театрознавців лише один — Іларіон Іванович Сероїчковський (відомий більше під театронімом Санковський; до-

кладніших даних немає) — надіслав свою автобіографію Левицькому.

З цими групами автобіографій різко контрастують життєписи церковних діячів, часто написані з такою бундючністю і пишномовністю, що вони самі по собі викривають антинародну суть діяльності церковних вельмож чи теологів-фанатиків. Такі, наприклад, автобіографії професора університету Івана Бартошевського (нар. 18.I 1859 р.), ректора семінарії Олександра Бачинського (нар. 24.III 1844 р.), теологів Владислава-Філарета Опанасовича Добрянського (нар. 1.XI 1832 р.), Йосипа Йосиповича Кобилянського (нар. 12.IV 1835 р.), Михайла Іполитовича Левицького (нар. 15.X 1838 р.), Олександра Михайловича Саноцького (нар. 20.III 1846 р.). Ніхто з них не мав стільки особистої відваги, щоб написати про свою діяльність так, як це зробив звичайний сільський священик Лонгин Юстинович Білінкевич (нар. 21.I 1842 р.), закінчуючи свою автобіографію: «Описав я життя не літератора, але бідного руського попа, і то бідного не лише матеріально, але ще більше тому, бо з причини некорисних обставин не в силі виповнити то, що єсть его обов'язком... Я пересвідчений, що если наш руський люд лихо стоїть, велика часть вини за се спадає на наше священство посередньо, а безпосередньо на наше духовне настоятельство»⁵⁰.

Прямо протистоять автобіографіям церковників життєписи справжніх сячів на народній ниві — педагогічних і освітніх діячів, учителів, здебільшого народних, рідше середніх шкіл. З цієї групи автобіографій на перший план висуваються життєписи редактора педагогічного журналу «Учитель», літературознавця і історика Теофіла Грушкевича (нар. 4.VIII 1846 р.) і автора багатьох педагогічно-дидактичних праць Миколи Даниловича Шкургана (нар. 30.V 1840 р.). З інших вчительських автобіографій варто згадати ті, що вийшли з-під пера літературознавця Антона-Костянтина Михайловича Блаховського (нар. 1840 р.), перекладача Євгена Юліановича Горницького (нар. 25.XI 1859 р.), Дмитра Костянтиновича Дмитерка (нар. 2.XI 1863 р.), публіциста Михайла Івановича Кореневича (нар. 10.VIII 1854 р.), Йосипа Михайловича Котовича (нар. 3.X 1853 р.), Лева Юрійовича Куриловича (нар. 1842 р.), Володимира Гавриловича Паславського (нар. 17.VIII 1848 р.), літературознавця Михайла Івановича Пачовського (нар. 20.IX 1861 р.), популяризатора астрономії Данила Петрицького (нар. 30.XII 1821 р.), етнографа-любителя Василя Гнатовича Радика (нар. 17.IX 1845 р.), публіциста В. Ратальського, літератора Михайла Ніконовича Рихвицького (нар. 8.XII 1866 р.), Людвика Ільковича Сальо (нар. 5.VI 1853 р.), Якова Миколайовича Сподарика

⁵⁰ ЛДНБ, ф. НТШ, № 493, т. 11, фасц. 163, арк. 10 (лист від 5 лютого 1896 р.).

(нар. 19.VIII 1850 р.), літератора Дмитра Гавриловича Третьяка (нар. 3.XI 1842 р.).

Біографічні матеріали, передусім автобіографічного характеру, зібрані Левицьким, заслуговують дальшого, більш глибокого вивчення і, очевидно, використання в дослідницькій практиці. Без перебільшення можна сказати, що матеріали Левицького — справжній скарб для істориків громадсько-політичного, культурного і економічного життя західноукраїнських земель кінця XVIII—XIX ст. Сучасні потреби української радянської науки настійно вимагають створення такого біографічного словника, що відповідав би сучасному рівневі науково-довідкової літератури. Можна бути переконаним, що тоді, коли на порядку дня практично стоятиме питання створення українського біографічного словника, серед його джерел одне з перших місць займатимуть матеріали видатного українського бібліографа Івана Омеляновича Левицького.

Я. Р. Дашкевич

**МАТЕРИАЛЫ И. Е. ЛЕВИЦКОГО КАК ИСТОЧНИК
ДЛЯ БИОГРАФИЧЕСКОГО СЛОВАРЯ**

Резюме

Из научного наследия крупного украинского библиографа, председателя Библиографической комиссии Научного общества им. Т. Шевченко во Львове И. Е. Левицкого (1850—1913) до сих пор привлекали внимание исследователей почти исключительно его печатные библиографические работы. В отделе рукописей Львовской государственной научной библиотеки хранятся материалы, собранные И. Е. Левицким для биографического словаря западноукраинских деятелей, издание которого прекратилось в 1901 г. на четвертом выпуске. В материалах словаря имеются биографические сведения о более чем 3500 деятелях науки, культуры, общественной жизни Восточной Галиции, Буковины и Закарпатья. Исключительную ценность представляют 165 автобиографий, среди которых имеются жизнеописания как наиболее видных деятелей Западной Украины, так и деятелей среднего масштаба. В статье даются общие сведения об автобиографических материалах коллекции И. Е. Левицкого, определяется их источниковедческое значение для исследования политической, экономической и культурной жизни Западной Украины второй половины XIX в.